

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ МИСЛЕННЯ В ПСИХОЛОГІЇ

Г. О. Решетнякова, студентка 4 курсу,
О. М. Задорожна, к.п.н, доцент

Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля,
кафедра практичної психології та соціальної роботи,
м. Северодонецьк

Постановка проблеми. В ході історичного розвитку психологічної думки проблеми мислення давно привертали до себе увагу не тільки психологів, а й представників суміжних галузей знання. Проте предметом спеціальної розробки вони стали тільки в кінці XIX і на початку XX ст.

Тема вивчення мислення залишається актуальною і зараз. Мислення вивчають і психологія, і фізіологія, і патологія, і психіатрія. Шляхом спостереження, експерименту, тестування, клінічних досліджень виявляють дефекти розвитку мислення, знаходять способи їх корекції. Все це було б неможливо, без знання основ процесу розвитку мислення, без дослідницької діяльності класиків психології і сучасних вчених.

Аналіз наукових досліджень і публікацій з проблеми. Дослідженню мислення у психологічній науці представлена у різних вітчизняних та зарубіжних концепціях та теоріях: концепція, яка розглядає мислення як діяльність (О.М. Леонт'єв, П.Я. Гальперін, О. К. Тихомиров); теорія, яка розглядає мислення як внутрішній процес (С.Л. Рубінштейн, А.В. Брушлінський, О.М. Матюшкін); концепція, яка визначає мислення як вищу психічну функцію (Л.С. Виготський), теорії мислення в психології асоціанізму (Д. Гартлі, Дж. Прістлі, Дж. С. Мілль), мислення як ланцюг специфічних операцій, які служать методами, спрямованими на вирішення завдання (О.Кюльпе, Н. Ах, К.Марбе), концепція мислення як перетворення структури наочних ситуацій (К. Коффка), концепція мислення, в якій воно розглядається як біологічний процес (Ж. Піаже).

Основна частина. У вітчизняній науці безпосередньо займалися проблемами мислення такі видатні вчені як О. М. Леонт'єв, С. Л. Рубінштейн і П. Я. Гальперін.

О. М. Леонт'єв розглядав мислення як вищу ступінь пізнання.

На думку С. Л. Рубінштейна в якості основного предмета психологічного дослідження мислення виступає як процес, як діяльність.

П. Я. Гальперін вніс у відповідну область досліджень нові ідеї. Їм була розроблена теорія формування мислення, що отримала назву концепції планомірного формування розумових дій.

Мислення є відображення об'єктивної дійсності мозком людини. Специфіка його полягає в тому, що воно є опосередковане і узагальнене відображення предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях [1; 3; 5]. З такого розуміння мислення виходять також Т. Г. Єгоров, Г. С. Костюк, Р. Г. Натадзе, С. Л. Рубінштейн.

У роботах інших великих вітчизняних психологів, як правило, розглядаються лише деякі аспекти дослідження мислення в психології, але не проблема в цілому [4]. Так, наприклад, у роботах Л. С. Виготського обговорюється здебільшого проблема одиниць аналізу мовного мислення, а не мислення взагалі. Запропонована ним одиниця аналізу – «значення слова» – ще не диференціює психологічний і лінгвістичний аспекти [2].

Протилежну позицію займала ідеалістична філософія, яка бачила в мисленні особливі форми активності людського духу, які не зводились ні до яких більш елементарних процесів. Ідеалістичний підхід до мислення як особливій формі психічної діяльності ліг в основу Вюрцбургської школи (О. Кюльпе, А. Мессер, К. Бюлер, Н. Ах), яка вперше в психології зробила його предметом спеціального експериментального дослідження. Представники цієї школи вважали, що мислення є особливою, далі не розкладною функцією свідомості.

В роботах О. Зельца результати, досягнуті Вюрцбургською школою, перевершені по лінії аналізу самої динаміки мислення, а не тільки його ізольованих станів. О. Зельц у своєму дослідженні мислення дещо змінив концепцію, заявивши, що мислення є ланцюгом специфічних операцій, які служать методами, спрямованими на вирішення завдання. Таким чином Зельц представив мислення «системою рефлексодальних сполук». Ця концепція була настільки ж механістична, як і асоціативна.

К. Коффка, що представляє школу гештальтпсихології, на протигагу Вюрцбургської школи, знову повернувся до ідеї чуттєвого споглядання, але вже з іншої точки зору. Він вважав, що мислення – це оперування відносинами, а перетворення структури наочних ситуацій. «Напруга проблемної ситуації» викликає перехід однієї нестійкої ситуації в іншу. За допомогою ряду таких переходів відбувається перетворення структури, яке в кінцевому підсумку призводить до вирішення завдання.

Висновки. У вітчизняній психології проблема мислення розвивається в рамках психологічної теорії діяльності. Слід зазначити, що, незважаючи на численні теоретичні пошуки та експериментальні дослідження, єдиної думки про структуру та природу мислення немає. Безперечним в даний час є те, що мислення – це один з вищих

пізнавальних психічних процесів, що робить істотний вплив на всю діяльність людини, а також те, що в структурі мислення можна виділити певні розумові операції. У зарубіжній літературі мислення також розглядається в рамках проблеми формування умінь і навиків, велика увага приділяється проблемі несвідомих форм мислення та вивченню залежності мислення від мотивів і потреб людини.

Література

1. Брушлинский А. В. Мышление и общение / Брушлинский А. В., Поликарпов В. А. – Мн. : Изд – во «Университетское», 1990 – 212 с.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь / Выготский Л. С. // Хрестоматия: Познавательные психические процессы [Под ред А. Г. Маклакова]. – СПб. : Питер, 2001. - С. 368-395.
3. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения / Давыдов В. В. - М. : Наука, 1986. – 356 с.
4. Доналдсон М. Исследования мышления в советской психологии / М. Доналдсон. - М. : Просвещение, 1966. – 456 с.
5. Петухов В. В. Психология мышления : учебно–метод. пособие / В. В. Петухов. – М. : Изд – во МГУ, 1987. – 89 с.